

establishments.

Key words: *coat of arms, trident.*

УДК 025.5:027.7

Сабадаш Ю. С., Шейгус Т. В.

РОЛЬ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК В РОБОТІ УНІВЕРСИТЕТІВ (БІБЛІОГРАФІЧНА ПРОДУКЦІЯ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МДУ)

В статті розглянуто роль наукових бібліотек в роботі університетів та на прикладі наукової бібліотеки МДУ розкрито значення бібліографічної продукції яку вона створює. Наголошено, що в основу діяльності наукових бібліотек покладено створення бібліографічної інформації і розповсюдження бібліографічної продукції. Зазначено, що бібліографічна діяльність була і буде постійним супутником освіти, помічником тих, хто веде цілеспрямований пошук інформації, оволодіває раціональними методами роботи над книгою і текстом, бо це необхідний інструмент в роботі науковця, студента, викладача.

Ключові слова: *культура, наукові бібліотеки, бібліографічна продукція, бібліографічні посібники, інформаційні ресурси, соціокультурний простір.*

З швидким зростанням обсягу інформації та розвитком новітніх технологій з'являються й нові інформаційні потреби у споживачів. Виконання цих інформаційних потреб здійснюють різноманітні установи, серед яких важливе місце займають бібліотеки. В основу їх діяльності покладено створення бібліографічної інформації і розповсюдження бібліографічної продукції.

Сьогодні одна з найстаріших на землі установ, незамінна супутниця усіх університетів – бібліотека, переживає період серйозних змін, основним завданням бібліотек вищих навчальних закладів є всебічна допомога у виконанні ними своєї державної і суспільної місії: підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які володіють тими знаннями і навичками, які вимагає у них час.

В своїй попередній статті [1] ми розглянули роль наукових бібліотек у сучасному соціокультурному просторі України та на прикладі наукової бібліотеки МДУ розкрили їх багатоаспектну діяльність: наукову, навчальну, освітню, виховну, інформаційну та духовну. В цій же статті ми хочемо дослідити роль та значення бібліографічної продукції яку створює наукова бібліотека.

Так, наукова бібліотека Маріупольського державного університету була заснована в 1991 році, діяльність її спрямована на документальне, інформаційне забезпечення навчально-виховного, науково-дослідного процесів та міжнародної діяльності вищого навчального закладу.

Однією з найважливіших, цікавих та складних сфер діяльності бібліотеки є створення бібліографічної продукції. Бібліографічна продукція, тобто сукупність бібліографічних посібників, або документально зафіксована бібліографічна інформація, що одночасно є результатом і засобом практичної бібліографічної діяльності. Вона – безпосередній результат бібліографування, бо саме у бібліографічних посібниках зберігається створювана бібліографічна інформація [2]. Бібліографічна продукція не тільки відображає в скороченому вигляді документопотік з тієї чи іншої галузі чи теми, але й в певним чином слугує показником міри дослідження проблеми, характеризує її тематичні межі.

Бібліографічна діяльність є центральною складовою функціонування наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, яка здійснюється інформаційно-бібліографічним відділом [3].

Відділ здійснює інформаційне забезпечення навчального і наукового процесів університету, інформаційне і довідково-бібліографічне обслуговування читачів; веде аналітичний розпис статей з періодичних видань, формуючи електронну картотеку з розширеними засобами пошуку; складає бібліографічні та науково-допоміжні покажчики; організує виставки до Міжнародних, Всеукраїнських науково-практичних конференцій та інших заходів, що проводяться в університеті [3].

Всю бібліографічну діяльність наукової бібліотеки можна розділити на декілька складових. По-перше, це робота з довідково-бібліографічним апаратом. Включає в себе роботу з систематичною картотекою статей та тематичних картотек; ведення різноманітних баз даних: електронна БД епіграфів, БД віршованих текстів, електронна БД із зарубіжної літератури, БД «Літературознавчі терміни», ЕБД Інтернет-адресації, електронна БД «Праці викладачів МДУ», поповнення записами таких баз даних: БД-1 – «Електронна картотека статей, 2005-2006 рр.», БД-2 – «Електронна картотека статей, 2007-2008 рр.», БД-3 – «Електронна картотека статей, 2009-2010 рр.», БД-4 – «Електронна картотека статей, 2011-2012 рр.»; ведення та поповнення картотек: картотека краєзнавства, картотека персоналій письменників, картотека сценаріїв, картотека методичних та наукових праць професорсько-викладацького складу МДУ [4; 5; 6].

По-друге, це інформаційно-бібліографічне обслуговування, яке включає: підготовку виставок на різноманітні тематики («Управління освітою: професія та покликання», «Українська державність: історія та сучасність», «Індустрія туризму як соціальне і політичне явище» та інше); бібліографічне інформування, тобто підготовка бюлетенів нових надходжень, виконання запитів на підбір інформації; індивідуальні консультації з викладачами з питань роботи у системі ІРБІС [4; 5; 6].

По-третє, довідково-бібліографічне обслуговування наукової бібліотеки як важливий аспект діяльності полягає в виконанні довідок усіх типів за замовами користувачів бібліотеки. Дані про виконання довідок за 2010 - 2012 роки представлені у таблиці 1. Також надаються рекомендації щодо роботи з традиційними і електронними джерелами, в тому числі з доступними ресурсами Інтернету.

До вибіркового розповсюдження інформації входить оформлення інформаційних списків в системі вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ) за загально кафедральними темами («Болонський процес», «Кредитно-модульна система», «Методика науково-дослідницької діяльності» [5] та ін.).

Бібліографічне консультування включає чергування в читальному залі біля довідково-бібліографічного апарату, консультації з роботи із зовнішніми та внутрішніми базами даних, з методики роботи у систематичному каталогі статей, з оформлення бібліографічного опису на видання та оформлення списків.

Систематизація наукових праць відбувається в результаті присвоєння індексів ББК та УДК до наукових робіт викладачів та студентів МДУ. За останні три роки кількість присвоєних індексів УДК складає 4707, а індексів ББК – 575.

Організація роботи користувачів з комп'ютерами здійснюється через щоденний контроль наявності внутрішніх баз даних і технічного стану комп'ютерів для користувачів. Кількість користувачів цією послугою за останні три роки складає 20122 чоловік.

Популяризація бібліотечно-бібліографічних знань виконується за допомогою виставок

Таблиця 1

Кількість виконаних довідок за 2010-2012 роки

Типи довідок		ІБО	Ч.з.№1	Ч.з.№2	Ч.з.№3	Ч.з.№4	Аб-т	Всього
Адресні		1670	1566	2928	554	1354	2861	10993
	Загальна кількість	1798	1593	1816	1577	1759	412	8955
Складні письмові	Студентам	71						71
	Викладачам	31						31
Довідки, що виконані з Використанням архіву виконаних довідок		58						58
Довідки, що виконані з використанням ІРБІС		280						280
Довідки, що виконані з використанням Інтернет		95						95
Уточнюючі		275	1584	2874	531	1090	3578	9932
Фактографічні		160	122	227	345	444	--	1298
Всього		3903	4865	7905	3007	4647	6851	31178

: «Науково-дослідна діяльність – перший крок до професорської мантиї», «Інформаційний гід» [6], розроблення тематичних папок, проведення оглядів літератури та періодичних видань, а також проведення лекцій, бесід-консультацій з студентами університету.

Корпоративна робота, співпраця з іншими установами й організаціями включає плідну співпрацю бібліотеки МДУ з іншими бібліотеками, у тому числі з Маріупольським краєзнавчим музеєм та Маріупольською спілкою краєзнавців, проведення майстер-класів, участь співробітників бібліотеки у науково-практичних конференціях.

Наукова робота бібліотеки полягає в випуску різноманітних бібліографічних покажчиків, оформленні паспортів на довідкові і бібліографічні видання.

Управління бібліографічною діяльністю бібліотеки здійснюється через безпосередню участь вищих посадових осіб наукової бібліотеки у засіданні ради при ректорі МДУ і засіданні методичної ради [4].

Особливе місце серед перелічених складових займає наукова робота бібліотеки, тобто створення різноманітної бібліографічної продукції: бібліографічних покажчиків, методичних рекомендації та інших матеріалів. Якщо порівняти дані видання, то за структурою вони дуже схожі. Більшість із них виготовлені у вигляді такого виду бібліографічного посібника як бібліографічний покажчик, що містить значну кількість бібліографічних записів, має складну структуру та науково-довідковий апарат.

Найбільш поширеним способом існування бібліографічної інформації є бібліографічний посібник, що являє собою впорядковану множину бібліографічних записів. На підставі аналізу бібліографічного посібника можуть бути виявлені автори чи колективи авторів, що вивчають певну проблему. Бібліографічні посібники можуть надати інформацію про діяльність тих чи інших організацій, виявити підходи і напрями у вивченні теми.

Складання бібліографічних посібників – один з найважливіших напрямів діяльності бібліотек з бібліографування документів. При цьому об'єм роботи зі створення бібліографічних посібників прямо залежить від типологічних особливостей бібліотеки та її розміру: чим більша бібліотека, тим різноманітніша її діяльність у цьому напрямі [7].

В основу складання будь-якого бібліографічного посібника покладені загальні методи бібліографування, що створюють певну модель, яка розкриває і забезпечує практичну реалізацію найбільш суттєвих і типових рис створюваного посібника. Для «доведення» посібника до потрібного рівня, забезпечення його відповідності всім висунутим до нього вимогам необхідні специфічні прийоми бібліографування, вибір яких зумовлюється темою посібника, його видом, цільовим і читачьким призначенням. З цією метою застосовують авторські методи бібліографування. Опанування загальних і приватних методик є обов'язковою складовою професійної підготовки бібліографа.

Складання бібліографічних посібників відбувається в три етапи: підготовчий; основний (аналітичний та синтетичний); кінцевий. При створенні бібліографічних посібників з простою структурою окремі етапи або їх складові можуть зникати або значно спрощуватися [8]. Таким чином, складання посібників є одним з важливих напрямків бібліографічної діяльності бібліотек.

Підготовка та друкування переліченої бібліографічної продукції здійснюється бібліотекою МДУ ще з 2006 року і за цей час можна прослідкувати динаміку цих видань, яка представлена на рисунку 1.

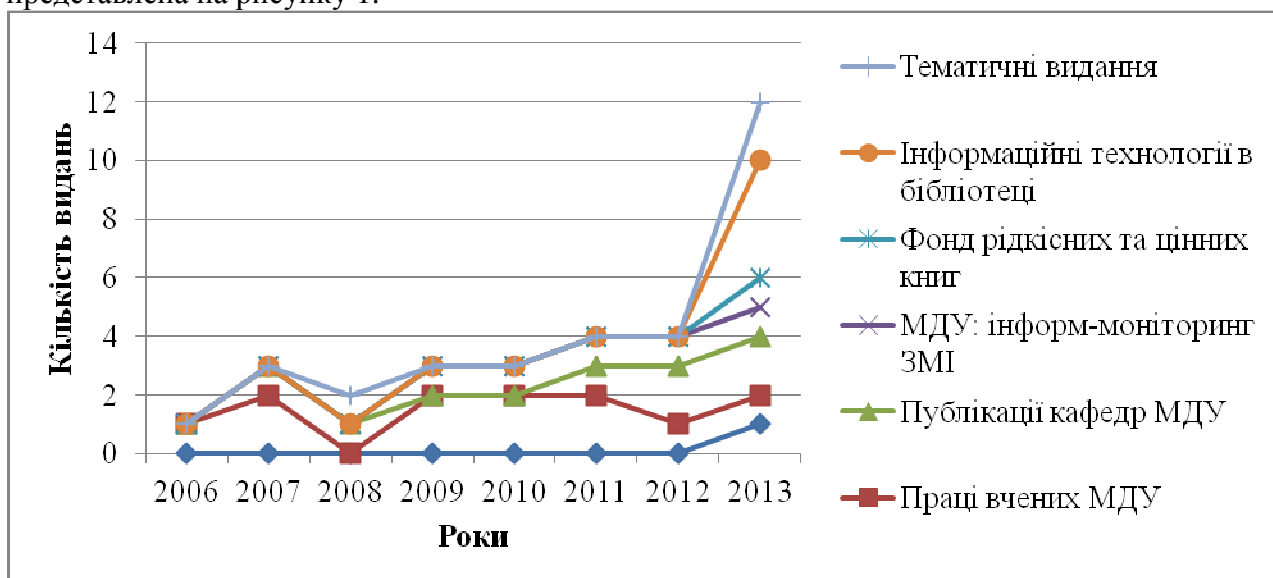

Рис. 1 Динаміка бібліографічної продукції наукової бібліотеки МДУ

З цього графіку видно, що за останні три роки кількість бібліографічної продукції значно зростає. Також можна зазначити, що на сьогодні бібліотека значно розширила перелік своїх видань. Так, бібліотека вперше підготувала видання, що відносяться до фонду рідкісних та цінних книг, науково-дослідної діяльності бібліотеки та інформаційних технологій в бібліотеці.

Важливе місце серед бібліографічної продукції наукової бібліотеки посідає електронна бібліографічна продукція, яка визначається як «сукупність електронних бібліографічних посібників як результат та засіб бібліографічної діяльності в електронному середовищі, а також бібліографічні послуги, здійснювані у електронному середовищі» [9].

На сайті наукової бібліотеки МДУ представлені такі жанри електронної бібліографічної продукції: електронний каталог; електронна картотека статей; зведена база даних періодичних видань бібліотеки; віртуальні виставки; пам'ятка першокурснику.

Що стосується перших трьох бібліографічних продуктів, то вони мають однакову структуру і містять: зону пошуку, в якій задаються параметри пошуку (ключові слова, автор, назва, рік видання); надходження за рік; правила складання запиту під час пошуку; вид пошуку (стандартний, розширений, професійний, розподілений, за словником) та статистику звернень, що представлена на рис. 2.

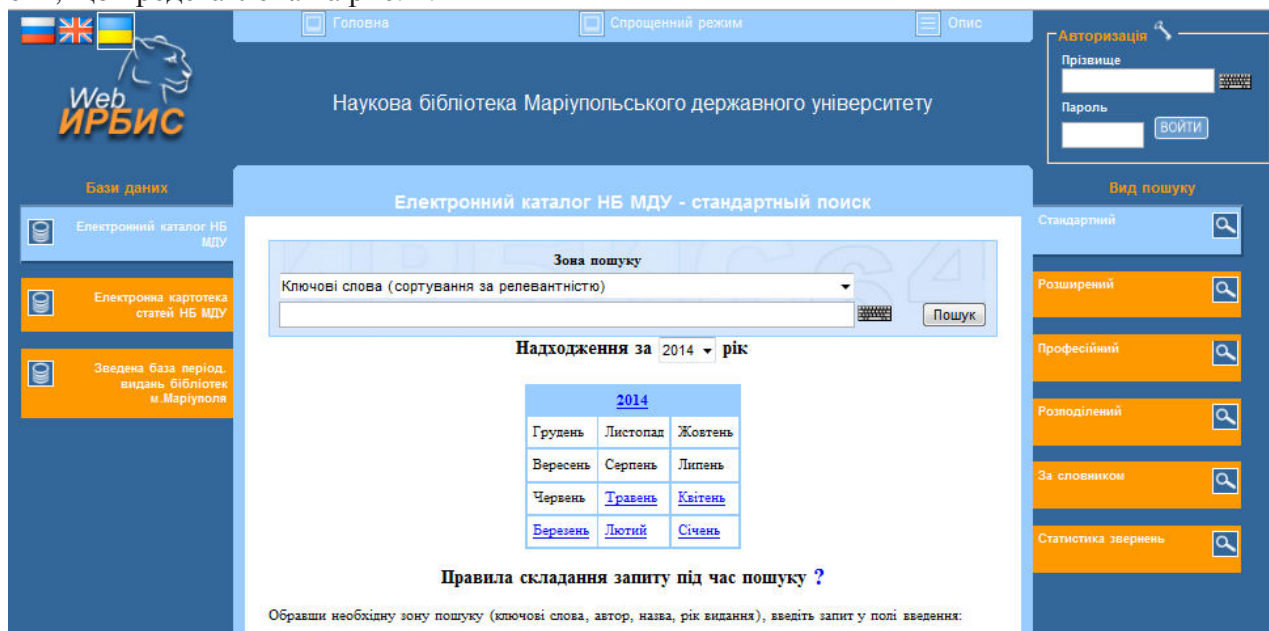

Рис. 2 Електронний каталог НБ МДУ

Таким чином, найбільш характерними рисами бібліографічної діяльності наукової бібліотеки МДУ є: значний асортимент бібліографічних посібників; спрямованість на допомогу навчальному процесу; створення системи покажчиків окремих кафедр, викладачів; високий науково-методичний рівень більшості складених бібліографічних посібників, які мають різноманітні допоміжні покажчики (іменні, тематичні, предметні).

Отже, бібліографічна діяльність була і буде постійним супутником освіти, помічником тих, хто веде цілеспрямований пошук інформації, оволодіває раціональними методами роботи над книгою і текстом. Це необхідний інструмент в роботі науковця, студента, викладача. Сьогодні інформаційно-бібліографічне обслуговування в значній мірі визначає характер бібліотеки як науково-освітнього, інформаційного та культурного центру. Наукова бібліотека МДУ є найкращим прикладом здійснення бібліографічної діяльності. Її діяльність охоплює величезний комплекс різноманітних робіт для функціонування університету як осередку виникнення та отримання нових знань. Особливістю роботи інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки ВНЗ є інформаційно-бібліографічне забезпечення наукової діяльності та навчально-виховного процесу. Важливе місце в діяльності бібліотеки займає робота по підготовці та випуску бібліографічних продуктів. Наразі, асортимент цієї продукції представлено різноманітними виданнями, які розкривають тій чи інший аспект діяльності, або певну тематику. Говорячи про ці бібліографічні видання, можна зауважити, що вони відповідають певній структурі бібліографічного посібника і є результатом процесу підготовки та виробництва бібліографічної інформації – бібліографування.

Таким чином, становлення наукової бібліотеки Маріупольського державного університету здійснювалося разом з навчальним закладом. З року заснування вузу і до нашого часу відбувалися різні зміни і в статусі та структурі самої бібліотеки. Наразі, отримавши статус наукової бібліотеки, вона виконує своє найголовніше завдання – служить джерелом створення, розповсюдження та надання різноманітної інформації.

Список використаної літератури:

1. Сабадаш Ю. С. Значення наукових бібліотек України: культурологічний вимір (на прикладі наукової бібліотеки Маріупольського державного університету) / Ю. С. Сабадаш, Г. Р. Іванова // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. пр. / НАКККіМ. – Київ : Міленіум, 2013. – № 30. – С. 88–96.
2. Швецова-Водка Г. М. Вступ до бібліографознавства : навч. посіб. для студентів напрямку 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліограф.» / Г. М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – 3-тє вид., випр. та доп. – Рівне : РДУ, 2011. – 231 с.
3. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://libr-margu.narod.ru/>, вільний.
4. Звіт про роботу ІБО бібліотеки МДУ у 2010 р. – 2010. – 14 с.
5. Звіт про роботу ІБО бібліотеки МДУ у 2011 р. – 2011. – 11 с.
6. Звіт про роботу ІБО бібліотеки МДУ у 2012 р. – 2012. – 14 с.
7. Буран В. Я. Бібліографія : навч. посібн. для культ.-освіт. училищ / В. Я. Буран. – Київ : Вища шк., 1984. – 215 с.
8. Викулин А. А. Информационная деятельность общедоступных библиотек / А. А. Викулин // Библиография. – 1995. – № 4. – С. 9–12.
9. Трачук Л. Ф. Классификация электронной библиографической продукции / Л. Ф. Трачук, Г. Н. Швецова-Водка // Науч. и техн. б-ки. – 2009. – № 8. – С. 33–46.

Sabadash J. S., Sheigus G. V.

**THE ROLE OF THE SCIENTIFIC LIBRARIES IN THE WORK OF THE
UNIVERSITIES (bibliographic production of the scientific library of
Mariupol State University)**

The article considers the role of the libraries in the work of the Universities and there viewed the significance of the bibliographic production which it suggests on the example of the scientific library of Mariupol State University. It is noted that the basis of the activity of the scientific libraries is the making of the bibliographic information and distribution of the bibliographic production. It is stressed that bibliographic activity was and will be a constant helpmate of the education, an assistant for those who makes a purposeful search for information, masters rational methods of work over the book and text as it is necessary instrument in the work of the scientific worker, student, teacher.

Keywords: *culture, scientific libraries, bibliographic production, bibliographic books, informational resources, social and cultural process.*